

hangsúlyt fektettek. Ennek zászlósa *Vaszi Levente* és *Vrencsán Anita*, az MTVA Fel-szálott a Páva című vetélkedő közönség-díjasai voltak.

A foglalkozásvezetők és előadók, de a vegyesen összeválogatott fiatalok is, logi-kusan saját közegükben kialakult tanítási módszerüket, illetve személyiségüket adták át az alapvetően külön szocializálódott magyar közösségben.

A fiatalok kedvenc időtöltése mégis a lovaglás és íjászkodás volt. Behatóbban

megismerkedtek a magyarörmény építészettel, a környék kultúrtörténetén keresztül az egykor gazdasági szempontból domináló magyarörmények életével, valamint a székely-magyar rovásírással és mondavilággal. Továbbá a félnomád életforma egyes elemeit sportszerűen gyakorolták a Kárpátok kínálta környező túraösvényeken, amely által a környezettudatosságra nevelődtek és megismerkedtek a Kárpátokban honos növényekkel és állatokkal- hangsúlyozta Esztergály Zsófia.



20. alkalommal barangoltunk Erdélyben, illetve erdélyi magyarörmény őseink nyomában a lecsatolt területeken. Az ezévi barangolás élménye meghozta azt a csodát, hogy két szerző is feldolgozta és elküldte élményeit, a látottakat, hogy a szerkesztő nem tehet mást, mint hogy mind a két alkotást megjelenteti egy beszámolóvá összefésülve, hogy ne fossza meg az olvasót a csodás élménytől. Az ismétlések elkerülése végett kissé meghúztuk az anyagot, de vigyáztunk, hogy mindkét szerző munkája kellően érvényesüljön. A szerzők alkotásait úgy különböztettük meg, hogy Beáta írását álló betűkkel, míg Katalin írását ferde betűkkel jelentetjük meg. Hálás köszönetet mondunk *Dr. Korinekné Dr. Hámoyi Beáta* és *Tuzáné Szentpétery Katalin* utastársunknak a lenyűgöző beszámolókért.

(Szerk.)

dr. Korinekné dr. Hámoyi Beáta – Tuzáné Szentpétery Katalin

Mert szeretünk Erdély...

Barangolás és honismereti túra Erdélyben (2016. augusztus 2-8.)

Miközben megfelelő cím választásáról gondolkodtam beszámolóim élére, arra kerestem a választ, vajon mi indít 40 - 50 nyugdíjas korú nőt és férfit arra, hogy évről évre Erdély felé vegye az irányt, hogy újabb ismeretlen (vagy kevésbé ismert) tájakon barangoljon?

Az egyik válasz: Gyuri bácsi (*dr. Szarka György*), akivel „itthonról haza megyünk”.

A másik válasz ennél is egyszerűbb – és ez lett a cím is: mert szeretünk Erdély...

Ebben az évben a honismereti túra – amelyen az örmény identitástudatot kitaratóan ápoló *dr. Issekutz Sarolta* egyesületi elnök vezette EÖGYKE (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület) köré csoportosuló résztvevőkön kívül a *Földes Mária* által mentorált „Galériások”

(MNG) vettek részt - „Kincses Kolozsvár” témakörben zajlott.

Nehéz viszonylag objektív összefoglalót írni egy olyan utazásról, ahol szinte minden pillanatban átélünk valami szívetlelket melengető élményt. Nemcsak szép és nekünk kedves tájakon járunk, történellemmel, népszokásokkal, népművészetel, néptáncsal, emberi sorsokkal ismerkedünk, hanem helyhez, hangulathoz illő verseket, zenéket hallgatunk, vagy éppen Gyuri bácsi elmélkedéseit hazaszeretetről, hitről, Istenről, unokáink iránti felelősségről.

Mindannyian azzal az ismerős örömteli várakozással keltünk útra, hogy újra át-



Hasas Péter fazekasmester

éljük az erdélyi barangolások megszokott élményeit és mellettük új tudást, ismereteket kapunk.

A hosszú utazást megkönnyítő borongós idő az ártándi határátkelést és a Nagyváradon való átutazást követően esőssé vált, így első gyalogtúránkat a **révi Zichy-barlanghoz** (feltárásában résztvett: *Czárán Gyula*) egyre erősödő esőben tettük meg. Az erdő, a mélyben folyó Sebes Körös így is szép és harmonikus látványt nyújtott. A barlang-túra - természeti látványosságaiival - élményt jelentett a vállalkozókedvű látogatóknak,



Sonkolyosi-szoros

a lépcsőkön fel-le mászással tarkított, helyenként enyhén csúszós út teljesítése pedig az első sikerélményt biztosította.

Bár az időjárás a kiránduláshoz nem volt kegyes, de szerencsésen visszatérhettünk és Rév egyik különlegességét, Hasas Péter fazekasmester „vászon” edényeinek elkészítését nézhettük meg a mester szakemberű magyarázatával. A fehér agyagból készített konyhai edények égetés után akár gáztűzhelyen is használhatók!

Kora este érkezünk immár napsütéses időben Kalotaszentkirályra, ahol nagy szeretettel és bőséges vacsorával vártak a vendéglátó családok. Nagy élmény volt a csendes falucskában az esti séta, mikor azt tapasztaltuk, hogy a legtöbb ház előtt a kispadon ott üldögéltek az emberek, fiatalok és idősebbek, beszélgettek és az arra járókat köszöntötték.

Kalotaszentkirály vendégszerető szállásadóinál azzal a jóleső érzéssel térhettünk nyugovóra, hogy ez a hely lesz az otthonunk közel egy héten keresztül. Nem kell naponta ki- és becsomagolnunk, lesz időnk ismerkedni, beszélgetni a háziakkal és egymással.

Ottlétünk egybeesett a 26. Nemzetközi Népzene és Néptánc tábor rendezvényével. Ez a hét minden napján valami



Táncház

újdonsággal lepett meg bennünket. Hol a táncház forgatagába csöppentünk be, hol pedig gyönyörködtünk az együttesek művészi néptáncában, de a férfiak és fiuk egyéni tánctudását is megcsodálhattuk. És akkor még nem is szóltam a népi ruhák kavalkádjáról!

Felpezsdült a falu élete, az egésznapos táncoktatás-tanulás után a külföldi és magyar fiatalok hajnalig járták a táncokat több helyszínen is. Nagyon jó volt látni, ahogy kicsik és nagyok élvezettel, lelkesen, fáradhatatlanul és a legnagyobb természetességgel adták át magukat a tánc örömeinek.

*Második nap reggel a 700 éves kincses **Kolozsvár** felé vitt buszunk. Átutaztunk Gyalun, ami számunkra az Egri*



A János Zsigmond Gimnáziumban

csillagokból Cecey Éva és Bornemissza Gergő újratalálkozását és Éva - Izabella királyné udvarából való - megszőkötését idézhette föl. Ragyogó szép napsütésben megérkeztünk a szépen felújított János Zsigmond Gimnáziumhoz (Reményik Károly – Reményik Sándor édesapja – által építtetett iskola), ahol Solymossi Zsolt unitárius lelkész, az intézmény egyik vezetője ismertette a gimnázium múltbeli – pl. Brassai Sámuel polihistor tudósáról, Dávid Ferencről - és mai történetét. Kérdéseinkre válaszolva tájékoztatott az erdélyi magyar oktatás helyzetéről. Megtudtuk,



Óvári ferences kolostorban

hogy Kolozsváron 5 magyar iskola működik, az unitáriuson kívül van egy református és 3 világi irányítás alatt. Megtekintettük a gimnázium természettudományi szertárát, amelyet dr. Geley József 1901-ben alapított. Sokak szerint egyedülálló a maga nemében. A herbárium, az ásvány és állatgyűjtemény még fejlődésmentesi szemelvényekkel (pl. bárány, csirke) is kiegészül, nem beszélve a konzervált emberi belső szervek megismertetésével. A fizikai szertár megtekintése (alapította Körmöczi János) is kincseket rejtett, pl. Galilei távcső modelljét, egyszerű tükrös mikroszkópot az 1722-26-os évekből, vagy egy vetítő mikroszkópot 1902-1903-as évekből. Az

unitárius püspöki templomban megismerkedhettünk a vallás fő téziseivel, az alapító: *Dávid Ferenc* életével. A templomban őrzött kerek köre állván hirdette *Dávid Ferenc* tanait. Meghallgattuk *Reményik Sándor: Templom és iskola c. versét*.

Az *óvári ferences kolostor* (hivatalos nevén *Havas Boldogasszony temploma*) egykori kolostorában a jelenleg zenetermeként működő gót refektórium arányos oszlopaiban, csúcsíves ablakaiban gyönyörködhattunk. A felolvasó szoba kiváló akusztikáját is kipróbáltuk, majd a kerengőt és a templomot tekintettük meg. A kolostorban, a hányattatás éveiben a *Szentkorona* is megfordult.



Mátyás király szoborcsoport Kolozsváron

Ezt követően *Mátyás király* reneszánsz szülőházát néztük meg, ami az én pécsi szememnek nagyon hasonló volt a pécsi Zsolnay múzeum szintén reneszánsz épületével.

A *főtéri szent Mihály templom* építését 1442-ben fejezték be, majd egy tűzvész után részben újraépítették, a XVI. sz.-i magyar gótika jellegzetes alkotása. Főkapuja fölött *szent Mihályt* ábrázoló dombormű és *Zsigmond király* címere látható. A szószék 1700-as évekből egy *tirol*i mester műve. Jelenleg régészeti feltárások is folynak a templomban, így látható volt a

kutató gödrökben az ide temetettek csontjai. A templom belső tereivel harmonizált a díszes barokk szószék, de a templom korai időszakából maradt freskómaradványok is különleges élményt nyújtottak. A templom bejárat előtt a „*vértanú életet élt*” püspök, *Márton Áron (1896-1980)* egészalakos bronzszobra áll, amelynél verssel tisztelegtünk.

A templom déli oldalán az 1903-ban leplezett *Fadrusz János* alkotást, *Mátyás király* bronz lovas szoborcsoportját néztük meg.

A *Farkas utcai református templom* szépen helyrehozott épülete előtt a *Kolozsvári testvérek (Márton és György) 1373-ban készült szépművű szent György lovas szobrának* másolatát (1700-as évekből) néztük meg, melynek eredetije Prágában, a *Hradcsinban* található.

A Református templomot (más néven *Belvárosi templomot*), illetőleg elődjét, a ferences testvéreknek adományozott templomot és kolostort még *Mátyás király* kezdte építtetni. *Bethlen Gábor* adta át a reformátusoknak 1622-ben, ez lett az erdélyi református püspöki székesegyház. A gótikus templom jellegzetessége: az ide temetett erdélyi főnemesi családok



A Farkas utcai református templom



Kolozsvári látkép a Szent Mihály templommal címereinek gyűjteménye. A XVII. sz.-ban készült alabástrom szószeke Kőfaragó Benedek, Régeni János és Nikolai Illés műve. A XV. sz.-ban gót stílusban épült templom a felújítás eredményeként régi pompájában áll.

Az oldalhajóban Kós András (Kós Károly fia) faszobraiból álló kiállítás látható. Elsétáltunk az 1579-ben Báthory István alapította Szeminárium és az 1872-ben megnyitott Egyetem előtt is.

Nemcsak templomokban gazdag Kolozsvár, de sok jelentős életutató bejáró magyar ember szülővárosa is. Így megtekintettük Mátyás király, Bocskai István, Bolyai János, Reményik Sándor szülőházát. Jelentős nyomdai tevékenység is folyt a városban, felkerestük Heltai Gáspárnak, Misztótfalusi Kis Miklós nyomdájának egykori épületeit is.

Ennyi látnivaló után jólesett a pihenés (vargabéles, kávé, sör, csorbaleves) a sajátos hangulatú Bulgakov kultúrbiográf és irodalmi kávéház kerthelyiségében. A korábban irodalmi összejöveteleknek is helyet adó étterem különtermében jeles írónk, költőink (pl. Kós Károly, Nyírő József, stb.) arcképképzését néztük meg. Pihenőnk után a Házsongárdi temető, Erdély Patheonja felé vettük utunkat. A

Felek-hegy lábánál elterülő domboldalon létesített sírkert történelmi hangulata mindannyiunkat megihletett. Jeles elődeink sírját felkeresve egy-egy szál liliummal, énekekkel adóztunk nagyságuk előtt: Szenczi Molnár Albert, Apáczai Csere János, Brassai Sámuel, Misztótfalusi Kiss Miklós, Dsida Jenő, Kós Károly, Reményik Sándor sírjánál és a Bánffy család kriptájánál róttuk le kegyeletünket megemlékezéssel, versekkel. A temetőben sétálgatva csoportunk tagjai között volt, aki rokonának sírját is megtalálta.

A város utcáin bolyongva az egyetem és egyéb jeles épületek arculata arra emlékeztettek, mintha a XIX. sz.-i Budapesten sétálnánk.

Este fáradtan, de nagyon sok hazafiúi és honleányi élménnyel térünk haza Kalotaszentkirályra. Az esti „falukázáson” – mint ahogy minden este – ismét a fáradhatatlan táncolóknak gyönyörködhetünk.

Vendéglátónk Póka György és felesége, Ilona a hagyományörzésben példamutatók. Iluska udvarában több épület található, ezek közül az egyik közel 200 éves. Ebben összegyűjtötte a család régi, féltve őrzött berendezési tárgyait, pl. szövőszéket, rokkát, a kender megmunkálásához való alkalmatosságokat, konyhai edényeket, stb. Gazdag népi ruhatárát is megmutatta. Ezek a leánykori viseletek, a menyecske, fiatalasszonyi ruházat számos változatát ölelt fel. Szébbnél szebb népviseletet láttunk gondosan rendszerezve a szekrényben. Itt őrizte a kézzel szövött ágyneműket, terítőket, stb.

Harmadnap Szamosújvár, az erdélyi örmények egyik központja volt az első állomás. A börtön melletti rabtemetőben nyugszik Rózsa Sándor (1813-1878). Sírfelirata: „a betyárok ma is köztünk

élnék”. A sírt a magyarországi Külgügy-minisztérium és a Téka Alapítvány anyagi támogatásával hozták rendbe.

Kicsit ellentmondó érzés volt a kétségtelesenül erőszakos cselekményeket elkövető betyárról egyben a szabadságharc és a haza hőseként is megemlékezni, de tudomásul kell vennünk, hogy a történelem és az emberi sorsok alakulása általában nem egyértelműen fehér, vagy fekete, beleférnek az ellentmondások is. Sírját megszoroztuk.

A börtön eredetileg vár volt, melyet már a XIII. sz.-i okmányok is említenek. Ezt 1540-ben Martinuzzi György átépítet-



A szamosújvári örmény katolikus székesegyház te, majd 1612-ben jelentős mértékben bővítették. Később feyházzá alakították át, ahol 1869 után Rózsa Sándor is raboskodott, majd meghalt.

Székre érkezve a Filep család szíveslátását élvezhettük pálinkaívás és szorgos csörögefánk evés formájában. Érdekes, hogy Erdélyben a csöröge inkább fánk-szerű, eltér a magyarországitól. Ízeltőt kaptunk az eredeti mezőszégi táncrendből, színpompás széki népviseletből.

A háziasszony a szövést mutatta be, mely pedig – a még ma is szokásban lévő hozomány-adás festett bútorairól és szőtteiből álló – tisztaszobát. Megtudtuk

a széki fekete-piros színek eredetét is. A tisztaszoba és általában egy parasztház berendezését régi kiadásban, eredeti tradicionális környezetében ezután megnézhetjük a tájházban is.

Szék a néptánc mozgalom kiinduló pontja, a „táncház” elnevezés is innen ered. Lajtha László zeneszerző, Csenki Imre és Sándor folkloristák egyedi stílusú népdalokat gyűjtöttek itt. A széki látványok legzebbike a felújított Árpád-kori templom, mely az 1200-as években épült (az 1241-es tatárjárás után) és amelyben együtt láthatók a romanika és a gótika építészeti jegyei, a freskó maradványok. Kívül-belül szép, méreteivel lenyűgöző, mégis arányos, különleges látvány ez a templom.

A község 98%-ban magyar nemzeti-ségű, főleg reformátusok lakják, de összesen hét vallás követői élnek itt nagy egyetértésben. Innen indult Bőjte Csaba



A széki református templom

ferences szerzetes papi pályája is. Hét hívője látogatta szentmiséit, akik közül „három horkolt és négy pedig éppen aludni készült” – amint ezen időkre egyik beszédeben emlékezett. A ferences kolostort és templomot Mária Terézia 1752-ben alapította. Szék egykori sóbányáiról híres, jelentős gazdagságát is ennek köszönhetette, és ezért szabadkirályi város privilégiumát is megkapta. Még a XVIII. sz.-ban is volt sókitermelés.

1241-ben épült erődtemplomában minden évben a második tatárjárás idején szent Bertalan éjszakáján (augusztus 24.) elhurcolt 600 emberre emlékeznek. Még a kislányok viseletében is éppen ezért megtalálható a fekete szín. A templom négy fiatornya a négy evangélistát jelképezi, középen Krisztussal. A 2011-2015 között végzett statikai vizsgálatok, helyreállítási munkálatok eredményeként megtekintésre érdemes a gót szentély, a freskók, az 1793-ban készült szószek.

Szék után ismét **Szamosújvár** következett, nevezetesen az örménykatolikus nagytemplom.

Dr. Issekutz Sarolta az odafele vezető úton az örmények sok bonyodalommal, leigázással, üldöztetéssel, meneküléssel, nehézséggel terhelt, ugyanakkor szorgalomról, tehetségről, életrevalóságról, újrakezdési készségről tanúbizonyságot tevő történelmét ismertette a busz közönségének.

A XVIII. sz. közepén épített barokk székesegyház az erdélyi örmények egyik zarándokhelye. Esztegár János értékes ismertetőben mutatta be az erdélyi örmény közösségeket, a templomot. Erdélyben Apafy Mihály idejében letelepült örmények Szamosújváron a XIX. sz. derekán magyar iskolát alapítottak, hogy megtanulják a nyelvet, éppen ezért kezdetben

örmény betűkkel írták le a magyar imádságokat. Megtekintettük a Rubens művének tartott Krisztus levétele a keresztfáról jelenetet ábrázoló oltárképet is.

Szamosújvárt 1700-ban az örmények kezdték el felépíteni és sikerült egy egységes, stílusában harmonikus barokk várost létrehozni. A tiszta barokk stílusú örmény nagytemplomot is a XVIII. században építették. Esztegár János gondnok részletes, lendületesen és szellemesen előadott tájékoztatást tartott szintén az örménység történelméről, letelepedésükről, kultúrájukról az örménykatolikus vallás jellegzetességeiről és a templom történetéről.

Megmutatta a főoltártól balra nyíló kápolna mellékoltára fölött látható barokk festményt, amelyet Rubens egyik tanítványának tulajdonítanak. Engem a bejárat melletti, egyszerűségében is szép keresztes medence bűvölt el.

A nap befejezéséként **Válaszúton** a Kallós Alapítvány rendkívül gazdag, mezősgéi, széki, szász, kalotaszegi tisztaszobák berendezéseiből és e tájegységek népviseleteiből, szötteseiből, jellegzetes munkaeszközeiből álló, a felső szinten a gyimesi és moldvai csángók és a románok emlékeiből összeállított ritka gazdag gyűjteményes kiállítást nézhettük meg. *Válaszút – Kallós Zoltán nevével fonódik össze. Az általa alapított alapítvány céljai:*

Szörvány Kollégium működtetése (szörványban élő gyerekek iskoláztatása)
Néprajzi Múzeum működtetése
nyári táborok szervezése (néptánc, népköltészet, kézművesség)

A múzeum az 1860-70-es években épült, egykor a Bánffy család gazdasági épületeként funkcionáló építményben működik. Az egyes szobákban egy-egy tájegység (pl. mezősgéi, kalotaszegi, széki, stb.) népviseletével, népi bútorokkal és berendezési

tárgyakkal ismerkedhettünk meg. A rendkívül gazdag gyűjteményt önkéntes néprajzos, fiatal munkatársak mutatták be nagy lelkesedéssel.

A múzeummal szemben lévő Bánffy kastélyban született Wass Albert író.

Végül átutazva Kolozsváron a kolozsvári Fellegvárról vetettünk búcsúpillantást az estére készülődő városra.

Negyedik nap: **Torda.** Történelmi tanulmányainkból ismeretes, hogy az itt megrendezett 1568. évi országgyűlésen a világon elsőként hirdették ki a vallásszabadságot, kimondva, hogy a prédikátoroknak



A tordai sóbányában

jogukban van szabadon terjeszteni nézeteket.

A XII. sz.-tól a sóbányászat fellelőtt, amit már az itt élő rómaiak is műveltek az első századokban. A sóbánya kisebb, mint a parajdi, de élménydús és látványos. Kipróbáltuk a visszhang termet, megnéztük a sóbányászat munkaeszközeit (pl. a lövontatású, 1881-ben fenyőfából épült kiemelőszerkezetet), majd a 13 emeletnyi lépcsősoron lementünk a korszerű gyógy- és szabadidő-helyre, ahol óriáskerék, különböző labdajátékoknak való pályák, gyermek-játszóter nyújt lehetőséget a mozgásra, időtöltésre és közben gyógyulásra. A bánya legmélyén a kivilágított

csónakázató alulról, a tó szintjéről is, de különösen felülről nézve rendkívül sejtelmes látvány. Egyedülálló látványban volt részünk a labirintus-szerű tárnarendszerben. Különleges a bánya fekete-szürke színű, sima, márványszerű felfelülete.

Az 1801-ben kialakított kápolna a „névsorolvasási teremben” alkalmat adott a bányászoknak az elcsendesülésre, és kérni az égieket a szerencsés felszínre jutáshoz.

Ma bányamúzeumban tekinthetjük meg a történelmi berendezéseket, vágatokat. A többszintes sóbányában egészségcentrum működik (európai uniós beruházással) a légzőszervi betegek részére, csónakázási lehetőség van a tavon. Megtekinthetjük a só-zsákokat kiemelő csigás áttéttel, fenyőfából 1881-ben épült szerkezetet, amit lovak üzemeltettek.

1932-ben zárt be a bánya, majd sajtraktárként működött 1992-ig, ezután nyílt meg a turisztikai látványosság.

A lépcsőjárástól megfáradtan két hajdani római sóbánya helyén létesített 28 fokos sós vízű fürdő vizében lebegve, vagy a tó mellett sörözgetve mindenki kipihenhetette magát, annál is inkább, mert következett az újabb megmérettetés, a Tordai-hasadék végig- (vagy ki-ki ameddig jónak látta) járása és a természeti szépségekben



A Tordai-hasadékban



A körösfői református templom való gyönyörködés. A környező réteken a sápadt lilán virágzó endemikus sóvirág növekedésében gyönyörködhattünk.

Tordáról nem mehettünk úgy el, hogy a Hesdát patak mentén elterülő természetvédelmi szurdokvölgyet meg ne tekintsük. A kb. 3 km hosszú hasadék nyaktörő útjait



Kontumáci kápolna az ezeréves határon és Vaszi Levelente csángó fiataljai (cikk a 2-3. oldalon)

lelkes csapatunk turista tagjai majdnem végig megtették. Utunkat a robajló patak felett létesített függőhidak tarkították, a mészkősziklába vájt keskeny utakon lánc segítette a veszélyes szakaszokon a továbbjutást. A toronyszerűen felmagasodó 764 m magas Patkós kő kivívta csodálatunkat. Egy-egy szakasz megtétele után csoportunk nagy tudású vezetője, dr. Szarka György geológus érdekes szakmai előadást tartott a hasadékról és saját korábbi élményeiből. Ismertette a helyhez fűződő népmondát is, mely szerint szent Lászlót és csapatát a kunok bekerítették. A kilátástalan helyzetben a szent Istenhez fohászkodott, amikor is a hegy szétnyílt a király és a kunok között, akik a szakadékba potyogtak. A Patkós kő elnevezés a lovak patkónyomaira emlékeztet.

Visszafele úton megálltunk **Körösfőn**, hogy - sokunk már többször -, de nem lankadó csodálattal megnézzük a világ egyik legszebb, legarányosabb, legbarátságosabb festett kazettás református templomát. Levezetésként gyorsmenetben az állandó kirakodóvásárt is áttekintettük, de megállapítottuk, hogy sokat veszített korábbi eredetiségéből.

(folytatjuk)

